

УДК 340.1:347.219.3

В. О. Шульга

«КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ»: ПОНЯТТЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДНОГО ТЕРМІНА В ЗАКОНОДАВСТВІ

У статті досліджуються поняття «культурні цінності» та застосування відповідного терміна в міжнародному законодавстві. Аналіз текстів міжнародних документів демонструє, що термінологія законодавства у сфері охорони культурних цінностей розвивається протягом багатьох років, поступово змінюється і уточнюється. Автором помічено, що в автентичних текстах міжнародних актів, нормативних документах зарубіжних держав та працях іноземних дослідників вживаються, окрім терміна «cultural values», «cultural heritage», «cultural property», також і такі терміни – «cultural goods» «cultural resources» «cultural artifacts», «cultural items», «cultural products». Такий стан речей, очевидно, пов'язаний з багатоманітністю правових систем, різними національними підходами до позначення одних і тих же правових явищ та предметів. У цілому, на сьогодні термінологія відносно понять культурних цінностей та культурної спадщини не уніфікована. Підсумовано, що при перекладі міжнародних документів виникають істотні складності з тлумаченнями термінів.

Ключові слова: культурні цінності, культурна спадщина, культурна власність, світова спадщина людства, юридична термінологія.

DOI 10.34079/2226-3047-2022-12-23-24-191-200

Постановка проблеми. Термін «культурні цінності» все частіше вживається у дослідницькому дискурсі, одночасно є однією з категорій філософії, культури, етики, культурології, та, безумовно, права. При цьому термін «культурні цінності» позначає багатоманітне поняття, за яким приховується широке коло явищ і предметів духовного і матеріального характеру. Історичний досвід демонструє, що термінологія законодавства у сфері охорони культурних спадщини розвивається протягом багатьох років, поступово змінюється і уточнюється. Однак при цьому і в даний час розуміння (а, відтак, і тлумачення) термінів в міжнародному праві, і навіть в межах різних джерел права однієї держави може суттєво відрізнитися, що яскраво проявляється у багатоманітності термінології. У той же час питання термінології є одночасно і питаннями методології збереження таких цінностей, а тому є вкрай важливими і заслуговує на дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Підходи до визначення поняття «культурні цінності» ставали предметом дослідження таких вчених як В. Акуленко, В. Парагайло, Д. Коваль, О. Менська та інші. Разом з тим, не применшуючи ролі наукових здобутків вчених, зазначимо, що проблему термінології вони піднімали лише опосередковано.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження як поняття «культурні цінності», так і термінології, що позначає відповідне поняття.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що у міжнародних правових документах термін «культурні цінності» зустрічається у двох значеннях. По-перше, для позначення матеріальних та нематеріальних об'єктів – предметів, рухомих та нерухомих пам'яток, тобто елементів культурної спадщини.

Друге значення – якісний показник важливості, значущості, цінності елемента культурної спадщини. В контексті другого значення дослідник Карман зазначає, що

цінність конкретного об'єкта культурної спадщини може вимірюватися в трьох абсолютно різних вимірах: фінансовому, функціональному і символічному (Carman, 2005, p. 51–59). Шкала фінансового вимірювання є результатом ставлення до спадщини як до товару (Appadurai, 1986). Такі вимірювання можуть бути результатом не лише існування реального ринку об'єктів культурної спадщини, а й обліку та процедури звітності, які в багатьох країнах вимагають, щоб такі інституції як музеї, визначали грошову вартість своїх колекцій. Грошова вартість також може бути визначена стосовно об'єктів, навіть тих, які навряд чи коли-небудь будуть продаватися. У такому разі готовність нести витрати на охорону та збереження окремого об'єкта, місця або частини ландшафту можна виміряти. Друга шкала вимірювання – це вимір корисності, або – іншими словами – утилітарна функціональність спадщини, як фактична (вартість споживання), так і потенційна (Frey&Pommerehne, 1989). «Споживання» культурної спадщини може мати форму наукових досліджень, туризму та відпочинку, легітимізації політичних рішень, сприяння соціальній інтеграції та підтримки соціальної солідарності, використання зображень спадщини в комерційній рекламі. Третя – символічна – перспектива оцінки культурної спадщини базується на переконанні, що основна мета культурної спадщини має бути формою «культурного капіталу», який залишається поза межами економіки, його мета – бути безцінним (Carman, 2005, p. 56–59).

Безумовно, проблеми дефініції поняття «культурні цінності» та деяких пов'язаних з ним понять, а також термінології, є актуальними, і їм присвячено досить велику кількість праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Більшість вітчизняних робіт написані із правових позицій, і деякі автори відзначають так звану боротьбу понять: культурна спадщина (cultural heritage) та культурні цінності (cultural property або cultural values). Дійсно, в прийнятих міжнародно-правових актах та наукових дослідженнях, присвячених об'єктам культури, паралельно використовуються два терміни – «культурна спадщина» (cultural heritage) та «культурні цінності» (cultural property – культурна власність, cultural values – власне культурні цінності). Термін «cultural property» найчастіше перекладається українською мовою саме як «культурні цінності». Очевидно, що поняття «культурна спадщина» («культурні цінності») та «культурна власність» відображають не стільки різну термінологію, скільки різні правові та соціальні концепції.

Зазначимо, що національне законодавство послуговується термінами «культурні цінності» та «культурна спадщина». Так, ст. 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» визначає культурні цінності як «об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України» (Закон України, 1999), наводячи їх перелік. У преамбулі ж цього нормативно-правового акту зазначено, що він «спрямований на охорону національної культурної спадщини». У свою чергу в Законі України «Про охорону культурної спадщини» остання визначена як «сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини», а саме «визначних місць, споруд (витворів), комплексів (ансамблів), їхніх частин, пов'язаних з ними рухомих предметів, а також територій чи водних об'єктів (об'єктів підводної культурної та археологічної спадщини), інших природних, природно-антропогенних або створених людиною об'єктів незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність» (Закон України, 2000).

Однак такі терміни, що узагальнено пов'язані з об'єктами культури, не є єдиними у використанні юриспруденцією. Так, в автентичних текстах міжнародних актів,

нормативних документах зарубіжних держав та працях іноземних дослідників вживаються, окрім «cultural values», «cultural heritage», «cultural property», також і такі терміни – «cultural goods» «cultural resources» «cultural artifacts», «cultural items», «cultural products». Такий стан речей, очевидно, пов'язаний з багатоманітністю правових систем, різними національними підходами до позначення одних і тих же правових явищ та предметів. Тож, слід враховувати, що при перекладі міжнародних документів виникають певні складнощі з різними тлумаченнями термінів.

Як уже зверталася увага вище, англійський термін *cultural property* на практиці перекладають і як культурна власність, і як культурні цінності. Вживання англійською мовою терміну *cultural property*, задуманого як вираження та свідчення людської творчості, тепер має ширше та важливіше застосування (Frigo, 2004, p. 370). При цьому погоджуємося з Д. Ковалем, який наголошує на необхідності не лише міжконвенційної відповідності термінів, а й міжмовної (інтерлінгвістичної) їх відповідності. Саме тому англійський термін «культурна власність» дослівно не використовується в аутентичних версіях Гаазької конвенції на інших офіційних мовах ООН, натомість використовується термін «культурні цінності» (Коваль, 2013, с. 437). Дійсно, переклад таких термінів має здійснюватися у контексті правових норм і правових систем конкретної держави. Тож вже на стадії переговорів щодо складання двомовного міжнародного тексту уповноваженим суб'єктам важливо переконатися, що різні мовні версії не лише передають однаковий зміст, але й враховують та виражають відповідні правові традиції.

Для того, щоб розуміти, що ж світова спільнота власне вкладає в поняття «культурні цінності», необхідно звернутися до відповідних положень міжнародних правових актів.

Так, нині у сучасному міжнародному праві налічується кілька десятків спеціальних міжнародно-правових актів як універсального, так і регіонального характеру, що регламентують відносини його суб'єктів у сфері виявлення, збереження, охорони та популяризації об'єктів культурної спадщини. Загальновідомо, що об'єктом охорони в міжнародному праві є всі культурні цінності у найширшому значенні цього поняття. Термін «культурні цінності», безсумнівно, є найбільш універсальним, включаючи і найбільш значиму, особливо цінну їх частину – культурну спадщину.

Виходячи з принципу відносності міжнародно-правових зобов'язань у існуючих міжнародно-правових актах не пропонується універсальних дефініцій понять, що застосовуються. Практично у кожному правовому акті містяться свої визначення, що використовуються в рамках тієї чи іншої конвенції, рекомендації тощо, виходячи з її конкретних цілей та завдань.

Словосполучення «культурні цінності» у нормативно-правових документах з'явилося у Конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року, ухваленій на дипломатичній конференції під егідою ЮНЕСКО (так звана Гаазька Конвенція), хоча деякі дослідники вважають, що цей термін виник ще після і в результаті Першої світової війни. Відповідно до цієї Конвенції, культурними цінностями вважаються незалежно від їхнього походження та власника:

«(а) цінності, рухомі або нерухомі, які мають велике значення для культурної спадщини кожного народу, такі як пам'ятники архітектури, мистецтва чи історії, релігійні чи світові, археологічні місця розташування, архітектурні ансамблі, які в якості таких представляють історичний чи художній інтерес, твори мистецтва, рукописи, книги, інші предмети художнього, історичного або археологічного значення, а також наукові колекції або важливі колекції книг, архівних матеріалів або репродукцій цінностей, зазначених вище;

(b) будівлі, головним і дійсним призначенням яких є збереження або експонування рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті (a), такі як музеї, великі бібліотеки, сховища архівів, а також укриття, призначені для збереження у разі збройного конфлікту рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті (a);

(c) центри, в яких є значна кількість культурних цінностей, зазначених у пунктах (a) та (b), так звані «центри зосередження культурних цінностей» (Convention..., 1954).

Варто зауважити, що віднесення до об'єктів охорони центрів зосередження культурних цінностей слід оцінити як позитивне явище, оскільки це дозволяє взяти під охорону і такі великі територіальні комплекси як визначні місця, історичні поселення та міста, історико-культурні заповідники, які є культурною спадщиною (надбанням) народів.

Водночас зазначимо, що стосується терміну культурні цінності, то для позначення відповідного поняття в Конвенції використовується словосполучення cultural property (Convention..., 1954). Слід зазначити, що у Гаазькій Конвенції також вжито термін cultural heritage of all mankind (культурна спадщина людства).

Зауважимо також, що таке найбільш універсальне поняття, як «культурна цінність» у Пакті Реріха, прийнятому 1935 році, ще використовувалося. У той же час, у зазначеній Конвенції 1954 року відбулося звуження кола об'єктів охорони порівняно з Пактом Реріха внаслідок виключення з їхньої кількості співробітників культурних установ та скорочення культурних установ у широкому значенні лише до установ, у яких зберігаються та експонуються культурні цінності (Treaty on the Protection..., 1935).

Рекомендація щодо найбільш ефективних заходів забезпечення загальнодоступності музеїв (прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО 14 грудня 1960 року), згадує словосполучення «культурна цінність» у контексті властивості об'єкта культури – «...сукупності елементів, що становлять культурну цінність: колекцій предметів мистецтва, історії, науки та техніки, ботанічні та зоологічні сади, акваріуми» (Recommendation..., 1960).

Найбільш розширене визначення «культурна цінність», поряд з Конвенцією про охорону культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року, містять Рекомендації про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного вивезення, ввезення та передачі права власності на культурні цінності 1964 року. З точки зору цих Рекомендацій «культурними цінностями (cultural property) вважається рухоме та нерухоме майно, що має велике значення для культурного надбання кожної держави, такі предмети, як твори мистецтва та архітектури, рукописи, книги та інші предмети, що становлять інтерес з погляду мистецтва, історії або археології, етнологічні документи, типові зразки флори та фауни, наукові колекції та важливі колекції книг та архівних документів, у тому числі музичні архіви». У Преамбулі цієї Рекомендації зазначено, що «...культурні цінності є основними елементами цивілізації культури народів, ... ознайомлення з ними сприяє взаєморозумінню та взаємній повазі між народами» (Recommendation..., 1964).

У Рекомендації про збереження культурних цінностей, що наражаються на небезпеку внаслідок проведення громадських або приватних робіт (прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО 19 листопада 1968 року) культурні цінності (cultural property) поділені на нерухомі об'єкти, що «являють собою історичну, наукову, художню чи архітектурну цінність» та «рухомі цінності, що мають культурне значення» (Recommendation..., 1968).

Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного вивезення, ввезення та передачі права власності на культурні цінності, прийнята в 1970 році, має предметом свого регулювання виключно рухомі культурні цінності (cultural property) – цінності релігійного чи світського характеру, які

розглядаються кожною державою як такі, що становлять значення для археології доісторичного періоду, історії, літератури, мистецтва та науки. При цьому у ст. 1 Конвенції міститься вичерпний перелік таких цінностей, поділених на 11 категорій. Конвенція встановлює загальне визначення культурних цінностей та перераховує категорії культурних цінностей, що є частиною культурної спадщини кожної держави (Convention..., 1970).

Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 року відносить до культурної спадщини три категорії нерухомих об'єктів: пам'ятники, ансамблі та визначні місця. Як основний критерій віднесення культурних цінностей до категорій, що охороняються, в Конвенції прийнятий критерій «видатна універсальна цінність». Проте, що розуміється під цим критерієм, у документі не уточнюється. Певною мірою тлумаченню критерію «видатна універсальна цінність» може сприяти зазначена в преамбулі Конвенції вказівка на те, що йдеться про збереження «унікальних і незамінних цінностей» незалежно від того, якому народу вони належать» (Convention..., 1972). Документ є одним з перших прикладів використання підходу, що успішно застосовується для збереження об'єктів всесвітньої спадщини та управління відповідними об'єктами.

Слід зазначити, що у Конвенції 1972 року використовується сполучення «world heritage of mankind» («світова спадщина людства»). Як зазначив у своїй лекції професор із Сомалі Абдулқаві Ахмед Юсуф, до Конвенції 1972 року основною концепцією була ідея «культурної власності», яка, по суті, втілювала ідею одного з основних прав людини – права приватної власності (Abdulqawi, 2008). «Культурна власність», як і будь-яка інша власність, підлягає абсолютному захисту від посягань третіх осіб. При цій конструкції на державу покладається лише позитивний обов'язок створення умов для можливого захисту прав власника предметів культури. На відміну від первісного підходу, концепція «культурної спадщини всього людства», що утвердилася в ХХ ст., спрямована на закріплення відповідальності всіх держав у справі захисту та збереження об'єктів, що підпадають під дане визначення (Carducci, 2006). Держава стає зобов'язаним суб'єктом щодо предметів культури. При цьому питання власності та обсягу прав та обов'язків власника відходять на другий план. Більш того, поняття «культурна спадщина» ширше, ніж поняття «культурна власність», і включає як речі, так і нематеріальні об'єкти.

Найрозгорнутішу визначення поняття «рухомі культурні цінності» (movable cultural property) пропонується в Рекомендаціях про охорону рухомих культурних цінностей 1978 року. Під цим терміном мається на увазі «всі рухомі цінності, які є виявом або свідомством творчості людини чи еволюції природи та які мають археологічну, історичну, художню, наукову чи технічну цінність, зокрема такі категорії предметів» (Recommendation..., 1978). Далі у ст. 1 вказується список, що складається також з 11 категорій, але зокрема відмінний від Конвенції 1970 року, предметів.

Європейська Конвенція про правопорушення, пов'язані з культурною власністю 1985 року, в якій беруть участь 31 країни-члени ЄС, а також Канада, Тринідад та Тобаго, проголошує, що будь-яка Договірна Держава може у будь-який час заявити, що з метою виконання цієї Конвенції як культурну власність вона також розглядає будь-яку категорію рухомого та нерухомого майна, що становить художній, історичний, археологічний та інший інтерес з точки зору культури, але не включену до Додатку II (European Convention..., 1985). Щодо терміну культурні цінності – цей документ також прямого застосування цього терміну не допускає, у Конвенції використовується словосполучення cultural property. Проте перелік елементів культурних цінностей – один із найповніших, у Конвенції дається дуже докладний перелік складових культурної власності.

Зупинимо свою увагу і на двох пізніших рекомендаціях ЮНЕСКО. Рекомендація про охорону та збереження рухомих зображень 1980 року доповнила і конкретизувала вищенаведений список рухомих культурних цінностей, що становлять невід'ємну частину національної спадщини, ввівши в юридичний лексикон новий термін «рухомі зображення». Відповідно до Рекомендацій, це «серія зафіксованих на носії зображень (незалежно від методу фіксації та характеру носія, наприклад, кіноплівка, магнітна стрічка чи платівка тощо, що використовуються для початкової чи наступної фіксації), зі звуковим супроводженням чи без такого, що за відтворення справляють враження руху, і які призначаються для комунікації чи демонстрації глядачам або ж створюються з документальною метою; вони включають, зокрема, твори таких категорій» (Recommendation..., 1980). Рекомендацію, прийняту 15 листопада 1989 р. під час роботи 23-ї сесії Генеральної конференції, присвячено проблематиці комплексного збереження фольклору. Фольклор, як зазначається в тексті Рекомендації, будучи проявом індивідуальної чи колективної інтелектуальної творчості, є частиною загальної спадщини людства, а також потужним засобом зближення різних народів і тому заслуговує на правову охорону, подібну до охорони, що надається творам інтелектуальної творчості (Recommendation..., 1989).

Конвенція УНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності 1995 року в англійському тексті використовує поняття «cultural objects» і «cultural property» (UNIDROIT Convention..., 1995), натомість у перекладі українською обидва терміни перекладені як культурні цінності. Цікаво зазначити, що більшість авторів-юристів, у тому числі деякі з тих, хто безпосередньо брав участь у розробці цієї Конвенції, досі використовують термін «cultural property» у своїх коментарях до неї (Siehr, 1992).

На регіональному рівні найбільш детальну класифікацію культурних цінностей можна було знайти у Регламенті № 3911/92 Ради міністрів ЄЕС про експорт культурних товарів від 9 грудня 1992 року (Council Regulation (EEC) № 3911/92, 1992). Зазначимо, що цей прийнято виходячи з конкретних завдань контролю за переміщенням культурних цінностей через кордони Європейського Союзу, а також з необхідності їхньої особливої охорони при торгівлі з третіми країнами. При цьому, не вдаючись у глибокий аналіз міжнародно-правового характеру цього джерела, слід зауважити, що, приймаючи цей Регламент, Рада Європейського Союзу виходить із затвердження невід'ємного права держав-учасниць визначати, які предмети є національним культурним надбанням у сенсі ст. 36 Договір про заснування Європейського економічного співтовариства. Регламент 2019/880 ЄС про ввезення та імпорт предметів культури наголошує, що культурні цінності є частиною культурної спадщини, виділяючи дві категорії «культурних товарів» – культурні товари, імпорт яких здійснюється за ліцензією на імпорт (частина В Додатку); культурні товари, що підпадають під менш суворі вимоги, і потребують заяви імпортера (частина С Додатку) (Regulation 2019/880, 2019). Примітно, що в актах ЄС, у тому числі вищезгаданому, вжито термін «cultural goods».

Висновок. Таким чином, на сьогодні термінологія відносно понять культурних цінностей та культурної спадщини не уніфікована та не універсальна. Міжнародні документи в більшості своїй опираються на поняття «культурні цінності», наведене в Конвенції 1954 р. Це найбільш широке визначення поняття «культурні цінності» як матеріальних об'єктів. В окремих випадках поняття «культурні цінності» і «культурна спадщина» взаємозамінюються, використовуються як однакові терміни. Слід враховувати і той факт, що при перекладі міжнародних документів виникають істотні складності з тлумаченнями термінів.

Бібліографічний список

- Закон України Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей № 1068-XIV, 1999. *Верховна Рада України* [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>> (Дата звернення 24.12.2022).
- Закон України Про охорону культурної спадщини № 1805-III, 2000. *Верховна Рада України* [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#n531>> (Дата звернення 24.12.2022).
- Коваль, Д. О., 2013. Міжнародно-правовий аналіз дефініції поняття «культурні цінності», *Право України*, 1–2, с. 435–441.
- Abdulqawi, A. Yusuf, 2008. The Notion of Cultural Heritage in International Law [online lecture], 17 Jun 2008. United Nation. Available at: <<https://media.un.org/en/asset/k1u/k1u9s96ji3>> (accessed 24.12.2022).
- Appadurai, A., 1986. Introduction: commodities and the politics of value. In Arjun Appadurai (Eds.). *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 3–63.
- Carducci, V., 2006. Culture jamming: A sociological perspective. *Journal of Consumer Culture*, 6 (1), p. 116–138.
- Carman, J., 2005. *Against Cultural Property: Archaeology, Heritage and Ownership*. London: Duckworth.
- Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. 16 November 1972. Available at: <<https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>> (accessed 24.12.2022).
- Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention. The Hague, 14 May 1954. Available at: <https://en.unesco.org/sites/default/files/1954_Convention_EN_2020.pdf> (accessed 24.12.2022).
- Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property. Paris, 14 November 1970. Available at: <<https://en.unesco.org/about-us/legal-affairs/convention-means-prohibiting-and-preventing-illicit-import-export-and>> (accessed 24.12.2022).
- Council Regulation (EEC) № 3911/92 of 9 December 1992 on the export of cultural goods (No longer in force). Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31992R3911>> (accessed 24.12.2022).
- European Convention on Offences Relating to Cultural Property. Delphi, 23 June 1985. Available at: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680079d34>> (accessed 24.12.2022).
- Frey, B. S. & Pommerehne, W. W., 1989. *Muses and Markets. Explorations in the Economics of the Arts*. Basil Blackwell: Oxford.
- Frigo, M., 2004. Cultural property v. cultural heritage: A «battle of concepts» in international law? *International Review of the Red Cross*, 86(854), p. 367–378. Available at: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc_854_frigo.pdf> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation concerning the Most Effective Means of Rendering Museums Accessible to Everyone. France, 14 December 1960. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-most-effective-means-rendering-museums-accessible-everyone>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private Works. Paris, 19 November 1968. Available at:

- <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-preservation-cultural-property-endangered-public-or-private-works>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation for the Protection of Movable Cultural Property. Paris, 28 November 1978. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-protection-movable-cultural-property>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation for the Safeguarding and Preservation of Moving Images. Belgrade, 27 October 1980. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-safeguarding-and-preservation-moving-images>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Export, Import and Transfer of Ownership of Cultural Property. Paris, 19 November 1964. Available at: <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/roerich-pact-1935/preamble?activeTab=undefined>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore. Paris, 15 November 1989. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-safeguarding-traditional-culture-and-folklore>> (accessed 24.12.2022).
- Regulation 2019/880 EU of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the introduction and the import of cultural goods. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.151.01.0001.01.ENG> (accessed 24.12.2022).
- Siehr, K., 1992. The Unidroit Draft Convention on the International Protection of Cultural Property. *International Journal of Cultural Property*, 1, p. 321.
- Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historic Monuments (Roerich Pact). Washington, 15 april 1935. Available at: <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/roerich-pact-1935/preamble?activeTab=undefined>> (accessed 24.12.2022).
- UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported cultural objects. Rome, 24 June 1995. Available at: <<https://www.unidroit.org/instruments/cultural-property/1995-convention/>> (accessed 24.12.2022).

References

- Abdulqawi, A. Yusuf, 2008. The Notion of Cultural Heritage in International Law [online lecture], 17 Jun 2008. United Nation. Available at: <<https://media.un.org/en/asset/k1u/k1u9s96ji3>> (accessed 24.12.2022).
- Appadurai, A., 1986. Introduction: commodities and the politics of value. In Arjun Appadurai (Eds.). *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 3–63.
- Carducci, V., 2006. Culture jamming: A sociological perspective. *Journal of Consumer Culture*, 6 (1), p. 116–138.
- Carman, J., 2005. *Against Cultural Property: Archaeology, Heritage and Ownership*. London: Duckworth.
- Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. 16 November 1972. Available at: <<https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>> (accessed 24.12.2022).
- Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention. The Hague, 14 May 1954. Available at: <https://en.unesco.org/sites/default/files/1954_Convention_EN_2020.pdf> (accessed 24.12.2022).
- Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property. Paris, 14 November 1970. Available at:

- <<https://en.unesco.org/about-us/legal-affairs/convention-means-prohibiting-and-preventing-illicit-import-export-and>> (accessed 24.12.2022).
- Council Regulation (EEC) № 3911/92 of 9 December 1992 on the export of cultural goods (No longer in force). Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31992R3911>> (accessed 24.12.2022).
- European Convention on Offences Relating to Cultural Property. Delphi, 23 June 1985. Available at: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680079d34>> (accessed 24.12.2022).
- Frey, B. S. & Pommerehne, W. W., 1989. *Muses and Markets. Explorations in the Economics of the Arts*. Basil Blackwell: Oxford.
- Frigo, M., 2004. Cultural property v. cultural heritage: A «battle of concepts» in international law? *International Review of the Red Cross*, 86(854), p. 367–378. Available at: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc_854_frigo.pdf> (accessed 24.12.2022).
- Koval, D. O., 2013. Mizhnarodno-pravovyi analiz definitsii poniattia «kulturni tsinnosti» [International legal analysis of the definition of the concept of “cultural values”]. *Pravo Ukrainy*, 1–2, p. 435–441 (in Ukrainian).
- Recommendation concerning the Most Effective Means of Rendering Museums Accessible to Everyone. France, 14 December 1960. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-most-effective-means-rendering-museums-accessible-everyone>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private Works. Paris, 19 November 1968. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-preservation-cultural-property-endangered-public-or-private-works>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation for the Protection of Movable Cultural Property. Paris, 28 November 1978. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-protection-movable-cultural-property>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation for the Safeguarding and Preservation of Moving Images. Belgrade, 27 October 1980. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-safeguarding-and-preservation-moving-images>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Export, Import and Transfer of Ownership of Cultural Property. Paris, 19 November 1964. Available at: <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/roerich-pact-1935/preamble?activeTab=undefined>> (accessed 24.12.2022).
- Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore. Paris, 15 November 1989. Available at: <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-safeguarding-traditional-culture-and-folklore>> (accessed 24.12.2022).
- Regulation 2019/880 EU of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the introduction and the import of cultural goods. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.151.01.0001.01.ENG> (accessed 24.12.2022).
- Siehr, K., 1992. The Unidroit Draft Convention on the International Protection of Cultural Property. *International Journal of Cultural Property*, 1, p. 321.
- Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historic Monuments (Roerich Pact). Washington, 15 April 1935. Available at: <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/roerich-pact-1935/preamble?activeTab=undefined>> (accessed 24.12.2022).

UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported cultural objects. Rome, 24 June 1995. Available at: <<https://www.unidroit.org/instruments/cultural-property/1995-convention/>> (accessed 24.12.2022).

Zakon Ukrainy Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny № 1805-III [Law of Ukraine On Protection of Cultural Heritage № 1805-III], 2000. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#n531>> (accessed 24.12.2022) (in Ukrainian).

Zakon Ukrainy Pro vyvezennia, vvezennia ta povnennia kulturnykh tsinnosti № 1068-XIV [Law of Ukraine On Export, Import and Return of Cultural Values № 1068-XIV], 1999. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>> (accessed 24.12.2022) (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 25.12.2022

Shulha V.

«CULTURAL VALUES»: CONCEPT AND APPLICATION OF THE RELEVANT TERM IN THE LEGISLATION

The article examines the concept of «cultural values» and the use of the corresponding term in international legislation. The term «cultural values» is increasingly used in the research discourse, and at the same time is one of the categories of philosophy, culture, ethics, cultural studies, and, of course, law. At the same time, the term «cultural values» denotes a multifaceted concept, which covers a wide range of phenomena and objects of a spiritual and material nature. It was noted that in international legal documents the term «cultural values» occurs in two meanings. First, to denote tangible and intangible objects - objects, movable and immovable monuments, that is, elements of cultural heritage. The second value is a qualitative indicator of the importance, significance, value of the element of cultural heritage. The analysis of the texts of international documents shows that the terminology of legislation in the field of protection of cultural values has been developing for many years, gradually changing and clarifying. The author noticed that in the authentic texts of international acts, regulatory documents of foreign states and works of foreign researchers, in addition to the terms «cultural values», «cultural heritage», «cultural property», the following terms are also used: «cultural goods», «cultural resources», «cultural artifacts», «cultural items», «cultural products». This state of affairs is obviously related to the diversity of legal systems, different national approaches to the designation of the same legal phenomena and objects. It is obvious that the concepts of "cultural heritage" («cultural values») and «cultural property» reflect not so much different terminology, but different legal and social concepts. In general, today the terminology regarding the concepts of cultural values and cultural heritage is not unified. International documents are mostly based on the concept of «cultural values» given in the Convention of 1954. This is the broadest definition of the concept of "cultural values" as material objects. In some cases, the concepts of «cultural values» and «cultural heritage» are used interchangeably and are used as the same terms. It is concluded that when translating international documents, there are significant difficulties with the interpretation of terms. Obviously, the translation of such terms should be carried out in the context of the legal norms and legal systems of a particular state. Therefore, already at the stage of negotiations regarding the drafting of a bilingual international text, it is important for the authorized subjects to make sure that the different language versions not only convey the same content, but also take into account and express the relevant legal traditions.

Key words: cultural values, cultural heritage, cultural property, world heritage of humanity, legal terminology.